

УДК 347.965

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.5.3>

ІНСТИТУТ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ У СВІТОВІЙ ПРАКТИЦІ: ПРОБЛЕМИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Зубрицький О.О.,
*аспірант кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури,
Національний університет «Одеська юридична академія»*

Зубрицький О.О. Інститут дисциплінарної відповідальності адвокатів у світовій практиці: проблеми та тенденції розвитку.

Стаття присвячена комплексному дослідженню інституту дисциплінарної відповідальності адвокатів у світовій практиці, зокрема проблемам, тенденціям розвитку та можливостям гармонізації національної моделі із міжнародними стандартами. Наголошується, що дисциплінарна відповідальність адвокатів є ключовим механізмом забезпечення високих стандартів професійної діяльності та довіри суспільства до правосуддя. У сучасних умовах глобалізації правових процесів та інтеграції України до європейського правового простору питання вдосконалення дисциплінарного провадження набуває особливої актуальності.

У дослідженні підкреслено відсутність єдиного підходу до регламентації дисциплінарних процедур на міжнародному рівні, що зумовлює потребу у порівняльно-правовому аналізі. Автор розглядає основні міжнародні стандарти, зокрема Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи № R(2000)21 та Основні принципи ООН щодо ролі юристів, які закріплюють фундаментальні вимоги до незалежності адвокатури, справедливості та пропорційності дисциплінарних санкцій. Особлива увага приділяється принципам, які мають забезпечувати об'єктивність дисциплінарних процедур: неупередженість, колегіальність, конфіденційність, дотримання змагальності, право на захист і оскарження рішень.

Проаналізовано моделі дисциплінарної відповідальності у країнах ЄС (Німеччина, Австрія, Польща, Нідерланди), а також у Великобританії, США та Сінгапурі. Виявлено спільні риси, серед яких – багаторівнева система контролю, поєднання превентивних і каральних механізмів, розширений спектр санкцій (від попередження до позбавлення права на практику), а також відмінності, що обумовлені національними правовими традиціями. Зокрема, у Сінгапурі застосовуються значні фінансові штрафи, а у США передбачено децентралізовану систему регулювання із залученням судових органів.

У висновках обґрунтовано доцільність удосконалення української моделі шляхом: розширення переліку дисциплінарних санкцій, деталізації підстав для притягнення до відповідальності, впровадження спрощених процедур для незначних порушень, підвищення прозорості діяльності дисциплінарних органів і зміцнення принципу незалежності. Гармонізація з міжнародними стандартами дозволить підвищити ефективність адвокатського самоврядування, забезпечити баланс між правами адвокатів і суспільним інтересом та сприятиме зміцненню правової держави.

Ключові слова: адвокат, адвокатура, дисциплінарна відповідальність адвоката, дисциплінарне провадження стосовно адвоката, дисциплінарний проступок адвоката, професійна етика адвоката, міжнародні стандарти дисциплінарного провадження стосовно адвоката.

Zubrytskyi O.O. The institution of disciplinary liability of lawyers in global practice: challenges and development trends.

The article is devoted to a comprehensive study of the institution of disciplinary liability of lawyers in global practice, focusing on existing challenges, development trends, and opportunities for harmonizing the national model with international standards. It emphasizes that disciplinary liability of lawyers is a key mechanism for ensuring high standards of professional conduct and maintaining public trust in

the justice system. In the context of globalization of legal processes and Ukraine's integration into the European legal space, improving disciplinary proceedings becomes particularly relevant.

The study highlights the lack of a unified approach to the regulation of disciplinary procedures at the international level, which necessitates a comparative legal analysis. The author examines the main international standards, including Recommendation No. R(2000)21 of the Committee of Ministers of the Council of Europe and the United Nations Basic Principles on the Role of Lawyers, which establish fundamental requirements for the independence of the legal profession, fairness, and proportionality of disciplinary sanctions. Special attention is given to principles that ensure the objectivity of disciplinary procedures: impartiality, collegiality, confidentiality, adherence to the adversarial process, the right to defense, and the right to appeal decisions.

Models of disciplinary liability in EU countries (Germany, Austria, Poland, the Netherlands), as well as in the United Kingdom, the United States, and Singapore, are analyzed. Common features identified include a multi-level system of oversight, a combination of preventive and punitive measures, and an extended range of sanctions (from warnings to disbarment), along with differences determined by national legal traditions. For instance, Singapore imposes significant financial penalties, whereas the United States maintains a decentralized system involving judicial authorities.

The conclusions substantiate the necessity of improving the Ukrainian model by expanding the range of disciplinary sanctions, specifying grounds for liability, introducing simplified procedures for minor violations, enhancing transparency of disciplinary bodies, and strengthening the principle of independence. Harmonization with international standards will increase the effectiveness of legal self-governance, ensure a balance between lawyers' rights and public interest, and contribute to the development of the rule of law.

Key words: lawyer, bar association, disciplinary liability of lawyers, disciplinary proceedings against lawyers, professional misconduct, legal ethics, international standards for disciplinary proceedings against lawyers.

Постановка проблеми. Інститут дисциплінарної відповідальності адвокатів є ключовим елементом забезпечення належного функціонування системи правосуддя та гарантування високих стандартів надання правничої допомоги. У сучасних умовах глобалізації правових процесів та зростання ролі адвокатури у захисті прав і свобод людини питання дисциплінарної відповідальності адвокатів набуває особливої значущості. Вимоги до професійної етики, дотримання принципів незалежності та доброчесності адвокатів є не лише елементом внутрішньої культури правничої професії, але й інструментом підвищення рівня довіри суспільства до правосуддя.

Проблематика дослідження полягає у відсутності єдиного підходу до визначення правових механізмів дисциплінарної відповідальності адвокатів на міжнародному рівні. У різних правових системах існують відмінності щодо підстав дисциплінарної відповідальності, порядку провадження та органів, уповноважених здійснювати контроль. Така фрагментарність зумовлює потребу у порівняльно-правовому аналізі для виявлення оптимальних моделей регулювання, які забезпечують баланс між гарантіями незалежності адвоката та ефективністю дисциплінарного контролю.

Актуальність теми зумовлюється нагальною потребою поступової гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами у сфері адвокатської діяльності, зокрема з Основними принципами ООН щодо ролі юристів та рекомендаціями Ради Європи, які визначають загальновизнані підходи до забезпечення професійної незалежності та дотримання етичних стандартів у діяльності адвокатури. Вказана необхідність обумовлюється не лише міжнародними зобов'язаннями держави, але й прагненням підвищити ефективність функціонування інститутів правової системи, створити належні гарантії реалізації права на справедливий суд і якісну правничу допомогу.

З огляду на євроінтеграційні процеси, що тривають в Україні, важливого значення набуває не формальне перенесення норм, а ґрунтовне врахування кращих зарубіжних практик організації дисциплінарного провадження щодо адвокатів, які довели свою ефективність у правових системах розвинених демократичних держав. Йдеться про розробку комплексного підходу, спрямованого на адаптацію національних механізмів дисциплінарної відповідальності до міжнародних стандартів із урахуванням специфіки української правової традиції та умов функціонування адвокатського самоврядування.

Таким чином, формування ефективної моделі дисциплінарної відповідальності адвокатів, що поєднує прозорість, об'єктивність та справедливість процедур із гарантіями професійної незалежності, є не лише завданням внутрішньої реформи адвокатури, а й важливим чинником зміцнення правової держави та підвищення довіри суспільства до правосуддя. Вивчення світового досвіду в цьому контексті набуває особливого наукового та практичного значення, оскільки дозволяє виявити оптимальні механізми дисциплінарного контролю, здатні забезпечити баланс між публічним інтересом та правами адвокатів.

Стан опрацювання проблематики. Дисциплінарна відповідальність адвокатів неодноразово ставала предметом наукових досліджень, що знайшло відображення у працях Н.М. Бакаянної, А.М. Бірюкової, С.О. Весніна, Т.Б. Вільчик, О.М. Дроздова, В.В. Заборовського, І.О. Кісліциної, Т.С. Коваленко, Д.В. Кухнюка та інших дослідників. Однак сучасний розвиток адвокатури актуалізує необхідність подальших комплексних досліджень, спрямованих на визначення оптимальної моделі дисциплінарного провадження, забезпечення прозорості процедур притягнення до відповідальності та формування єдиних підходів до оцінки дисциплінарних проступків у глобалізованому правовому середовищі.

Метою статті є комплексне дослідження інституту дисциплінарної відповідальності адвокатів у контексті глобалізаційних процесів правового розвитку, виявлення його концептуальних засад і структурно-функціональних особливостей, аналіз сучасних тенденцій трансформації відповідних механізмів у правових системах демократичних держав, а також формулювання теоретично обґрунтованих та практично орієнтованих пропозицій щодо гармонізації національної моделі дисциплінарного провадження щодо адвокатів із міжнародними стандартами та кращими світовими практиками.

Виклад основного матеріалу. Зарубіжний досвід у сфері реалізації механізмів притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності має надзвичайно важливе значення для України, яка декларує стратегічний курс на європейську інтеграцію та вступ до Європейського Союзу. Правові системи держав-членів ЄС переконливо демонструють, що ефективно функціонуюча дисциплінарна процедура, яка водночас гарантує незалежність адвокатури та забезпечує дотримання високих стандартів професійної етики, є необхідною умовою стійкого розвитку демократичної правової держави та її інтеграції до європейського правового простору.

Вивчення нормативних підходів, закріплених у законодавствах різних країн, зокрема держав Європейського Союзу, до регламентації порядку притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності, а також порівняння цих моделей з українською правовою системою виступає фундаментальним етапом розбудови сучасного та ефективного механізму регулювання адвокатської діяльності в Україні.

Міжнародно-правові стандарти, що визначають місце та роль адвокатури в системі правосуддя, наголошують на обов'язку держав гарантувати відсутність будь-яких проявів довільності або необґрунтованості при застосуванні дисциплінарних санкцій до адвокатів у зв'язку з виконанням ними професійних обов'язків. Кінцевою метою такої регламентації має бути забезпечення умов, за яких адвокат може діяти виключно в інтересах свого клієнта, не наражаючись на ризик тиску або свавільного переслідування, а сама адвокатська діяльність відповідатиме принципам незалежності, честі та гідності професії, закріпленим у міжнародних правових актах [1].

Особливого значення у цьому контексті набувають Рекомендації №R(2000) 21 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо свободи здійснення професійної діяльності адвокатами, в яких принцип VI визначає ключові положення, що стосуються дисциплінарних проваджень щодо адвокатів. Зокрема, у випадках, коли адвокат порушує професійні стандарти, зафіксовані у кодексах етики або законодавстві, мають бути застосовані належні процедури реагування, серед яких – дисциплінарне провадження як основний інструмент забезпечення професійної відповідальності. Водночас у документі підкреслюється, що адвокатські асоціації та інші професійні об'єднання несуть відповідальність за організацію дисциплінарних проваджень або, залежно від конкретної юрисдикції, повинні брати безпосередню участь у таких процесах [2].

Провадження у дисциплінарних справах повинні здійснюватися з дотриманням усіх принципів та норм, що впливають із Європейської конвенції з прав людини, у тому числі забезпечення права адвоката бути вислуханим, брати участь у розгляді справи, яка стосується його професійної діяльності, а також можливість оскарження прийнятого рішення в судовому порядку. При накладенні санкцій за дисциплінарні проступки необхідним є дотримання принципу пропорційності,

що передбачає відповідність суворості обраного стягнення характеру і тяжкості допущеного порушення.

У цьому контексті варта уваги позиція Н.М. Бакаянної, яка обґрунтовано виокремлює низку фундаментальних принципів, на яких має ґрунтуватися дисциплінарне провадження щодо адвокатів і які впливають із міжнародних актів, присвячених адвокатській діяльності. До таких принципів належать: незалежність дисциплінарної процедури; неупередженість у розгляді справи; повне та об'єктивне дослідження фактичних обставин; змагальність процесу; дотримання територіальної підсудності; конфіденційність розгляду; колегіальність у прийнятті рішень; право на отримання правничої допомоги; співмірність дисциплінарного стягнення тяжкості проступку; гарантії оскарження ухваленого рішення [3, с. 181].

Крім цього, Н.М. Бакаянова слушно зазначає, що ефективність дисциплінарного провадження значною мірою залежить від поєднання формальних процедурних гарантій із реальним функціонуванням механізмів контролю та моніторингу, що забезпечують прозорість і відповідальність органів адвокатського самоврядування. Вона підкреслює, що недостатньо лише формально закріпити принципи незалежності та неупередженості: необхідно створити практичні умови для їх реалізації, включно з чітким регламентуванням строків розгляду справ, визначенням компетенцій дисциплінарних органів та впровадженням процедур спрощеного розгляду незначних порушень. Вчена також звертає увагу на значення пропорційності дисциплінарних стягнень як ключового елементу збереження довіри адвокатської спільноти та суспільства загалом. У цьому контексті важливою є роль міжнародних стандартів, зокрема Європейської Конвенції про захист професії адвоката, яка слугує орієнтиром для гармонізації національної практики з кращими світовими підходами [4, с. 339-340]. Таким чином, дотримання цих принципів дозволяє забезпечити баланс між захистом прав адвоката та інтересами суспільства, створюючи ефективний і легітимний механізм дисциплінарної відповідальності, що сприяє розвитку правової держави та підвищенню авторитету адвокатури в міжнародному контексті.

Дослідження зарубіжного досвіду реалізації дисциплінарної процедури стосовно адвокатів свідчить про складність та багаторівневий характер системи контролю за дотриманням професійних стандартів у різних юрисдикціях. Так, у законодавстві Австрії питання дисциплінарної відповідальності врегульоване Федеральним законом про дисциплінарні права адвокатів та адвокатів-стажистів від 1990 року. Цей нормативний акт детально визначає процедуру дисциплінарного провадження, гарантії його справедливості, а також встановлює порядок апеляційного оскарження рішень у межах спеціалізованих дисциплінарних органів. Серед видів дисциплінарних стягнень застосовуються як письмові зауваження, так і виключення з професії у разі вчинення грубих порушень [5].

У Німеччині інститут дисциплінарної відповідальності адвокатів характеризується чітко вибудованою нормативною та організаційною основою, закріпленою у Федеральному положенні про адвокатуру. Цей акт визначає комплекс професійних зобов'язань, до яких належать дотримання адвокатської таємниці, запобігання виникненню конфлікту інтересів, належне управління коштами клієнтів, а також систематичне підвищення рівня професійної підготовки. Крім того, значна увага приділяється морально-етичним аспектам поведінки юриста як у професійній діяльності, так і в особистому житті. Нагляд за дотриманням цих вимог здійснюють адвокатські суди (Anwaltsgerichte), що функціонують як колегіальні органи, уповноважені розглядати дисциплінарні провадження. До спектра санкцій належать попередження, винесення догани, накладення значних грошових штрафів (до 25 000 євро), а також тимчасове обмеження права займатися адвокатською практикою. У разі вчинення особливо тяжких порушень застосовується найсуворіший захід – анулювання права на здійснення адвокатської діяльності. Важливим елементом є й те, що адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності за дії, вчинені поза межами професійної діяльності, якщо вони суперечать високим стандартам його статусу [6, с. 630].

У Нідерландах практика розгляду дисциплінарних спорів передбачає, що спеціальні групи при радах адвокатів прагнуть досягти мирного врегулювання конфліктів до початку формалізованої процедури. Подібна тенденція спостерігається й у Чехії, де особа, яка має намір подати скаргу на адвоката, зобов'язана у першу чергу пройти процедуру медіації [7, с. 34].

Суттєвою особливістю англійської та валлійської моделей є застосування процедури розгляду дисциплінарних справ арбітром, який формує пропозицію щодо можливого рішення. Звертає на себе увагу те, що дисциплінарні органи мають право обмежитися лише констатацією факту пору-

шення без застосування додаткових санкцій. У Великій Британії, наприклад, Рада з питань стандартів адвокатської діяльності проводить дисциплінарні розслідування за скаргами, а за їхніми результатами може накладати широкий спектр санкцій – від попереджень і штрафів до тимчасового відсторонення від практики. Передбачено також можливість встановлення певних умов для подальшої адвокатської діяльності після завершення дисциплінарного процесу. До таких умов можуть входити, зокрема, обмеження сфери практики, обов'язкове проходження навчальних програм або виконання інших спеціально визначених обов'язків [8].

У польському законодавстві щодо дисциплінарної відповідальності адвокатів закріплено розгорнуту систему санкцій, що варіюються залежно від характеру та тяжкості порушення. Серед таких заходів – попередження, догана, грошові стягнення, тимчасове призупинення професійної діяльності та виключення з адвокатури. Деякі стягнення можуть супроводжуватися додатковими обмеженнями, наприклад, заборобою здійснювати патронат або обіймати виборні посади в органах адвокатського самоврядування. Рішення дисциплінарних судів підлягають обов'язковому оприлюдненню в адвокатському середовищі, а також можуть бути оскаржені у вищих інстанціях [9].

Отже, правова модель Польщі відзначається високим рівнем деталізації порядку притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності, чітким визначенням процедур, строків та обмежень, що регулюють як застосування санкцій, так і подальшу участь адвоката в професійній діяльності та органах самоврядування.

Аналізуючи європейську практику у цій сфері, Т.Б. Вільчик підкреслює необхідність запровадження в Україні ширшого спектра дисциплінарних санкцій з урахуванням конкретних обставин порушення, забезпечення обов'язкової мотивованості рішень дисциплінарних органів, а також визначення обсягу відповідальності у договорах про надання правової допомоги [10, с. 43].

Водночас С.О. Веснін акцентує увагу на тому, що підвищення ефективності системи дисциплінарної відповідальності адвокатів в Україні можливе лише за умови удосконалення принципу пропорційності при застосуванні стягнень, що має враховувати специфіку кожного порушення та посилювати превентивну функцію дисциплінарного механізму. Національне законодавство, на думку автора, характеризується обмеженістю засобів впливу, що потребує запровадження додаткових санкцій, таких як штрафи, а також гнучких моделей зменшення або заміни стягнень, за прикладом іноземних правопорядків. Розширення спектра заходів впливу та умов їх застосування з урахуванням індивідуальних обставин сприятиме підвищенню ефективності дисциплінарного контролю та гармонізації української моделі з міжнародними стандартами [11, с. 56].

У межах європейського правового простору спостерігається високий рівень регламентації дисциплінарних процедур, що забезпечує прозорість та неупередженість механізмів контролю за дотриманням професійних стандартів. Водночас у глобальному вимірі інтерес становлять моделі, які функціонують за межами Європи, зокрема у країнах з розвиненими правовими системами, таких як Сінгапур та Сполучені Штати Америки, оскільки вони демонструють різні підходи до врегулювання питань адвокатської етики та відповідальності.

У Сінгапурі ключовим нормативним актом, що регламентує діяльність адвокатів, є Закон про юридичну професію (Legal Profession Act), який встановлює процедури притягнення до дисциплінарної відповідальності у разі порушення етичних норм чи інших обов'язкових приписів. Відповідно до положень цього закону, дисциплінарні провадження можуть ініціюватися у випадках будь-якого відступу адвоката від норм професійної поведінки, визначених законодавством. Йдеться не лише про моральні або етичні порушення, а й про фінансові зловживання та неналежний рівень професійної компетенції [12].

Процедура розгляду дисциплінарних справ у Сінгапурі починається з подання скарги до Ради адвокатів, після чого Верховний суд має повноваження сформувати Дисциплінарний трибунал для вирішення конкретного випадку. Якщо за результатами розгляду трибунал встановлює факт порушення, адвокат може бути підданий різним видам дисциплінарного впливу – від попередження до тимчасового чи безстрокового позбавлення права на професійну діяльність. Крім того, застосовуються значні фінансові санкції, які можуть сягати 100 000 доларів США [12]. Важливо підкреслити, що дія дисциплінарних процедур у Сінгапурі поширюється також на іноземних адвокатів, які здійснюють професійну діяльність на території держави, що забезпечує єдність підходів до дотримання стандартів.

Суттєво відмінною є модель, запроваджена у Сполучених Штатах Америки, де дисциплінарна відповідальність адвокатів визначається на рівні кожного штату, хоча загальні принципи системи

формується на основі Модельних правил професійної поведінки, розроблених Американською асоціацією юристів (АВА). Кожен штат адаптує ці правила до власних правових реалій. Процедура розпочинається з подання скарги будь-яким суб'єктом – клієнтом, судом або іншою заінтересованою особою. Далі скарга передається на розгляд спеціального дисциплінарного органу або комісії, яка здійснює перевірку обставин і приймає рішення про доцільність притягнення адвоката до відповідальності [13].

Як і у Сінгапурі, підставою для притягнення адвоката до відповідальності у США можуть бути не лише порушення етичних стандартів, але й серйозні професійні помилки чи шахрайські дії. Діапазон дисциплінарних стягнень охоплює попередження, тимчасове призупинення права на практику, а у найсерйозніших випадках – повне позбавлення ліцензії. Важливо, що дисциплінарні рішення нерідко підлягають судовому контролю, що гарантує додатковий рівень процесуальної справедливості.

І.О. Кісліцина, аналізуючи механізми дисциплінарного провадження у США, підкреслює істотну відмінність цієї моделі від української. В американських юрисдикціях відповідальність за проведення розслідувань покладається на Апеляційний відділ Верховного суду штату та створені ним комітети з розгляду скарг. Для порівняння, в Україні аналогічні функції виконують кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури, що діють у регіонах. На думку дослідниці, перевагою української моделі є залучення самих адвокатів до розгляду дисциплінарних справ, що забезпечує автономність адвокатури та зменшує ризик зовнішнього впливу. Водночас вчена пропонує запровадити в Україні механізм фінансових санкцій за прикладом США, оскільки це дозволило б одночасно компенсувати шкоду, завдану неналежною поведінкою адвоката, та виконувати превентивну функцію [14, с. 430]. Такий підхід може стати ефективним засобом підвищення рівня відповідальності адвокатів і зміцнення їхньої дисципліни.

Аналіз різних моделей дисциплінарної відповідальності свідчить про наявність як спільних, так і унікальних рис, обумовлених національними правовими традиціями, організаційною структурою адвокатури та рівнем правової культури. Незмінною залишається основна мета – забезпечення високого рівня професійної етики, що є ключовою передумовою захисту прав клієнтів і підтримання довіри до адвокатської професії.

Висновки. Проаналізований інститут дисциплінарної відповідальності адвокатів у світовій практиці свідчить про високу диференціацію підходів до регулювання дисциплінарного провадження залежно від правових традицій, рівня розвитку адвокатури та організаційної структури професійних асоціацій. Досвід країн Європейського Союзу, Великої Британії, США та Сінгапуру демонструє, що ефективність дисциплінарного механізму визначається передусім дотриманням принципів незалежності та неупередженості дисциплінарних органів, своєчасності розгляду справ, прозорості процедур, можливості адвоката реалізувати право на правничу допомогу, а також пропорційності застосовуваних санкцій. Особливо цінним є впровадження механізмів превентивного характеру, спрощених процедур для незначних порушень та багаторівневого оскарження рішень, що дозволяє одночасно захищати права адвоката та підвищувати довіру суспільства до професійної спільноти.

Національна практика України свідчить про певну відповідність чинного законодавства основним стандартам дисциплінарного провадження, передбаченим Європейською Конвенцією про захист професії адвоката, зокрема щодо права адвоката на захист, принципів законності, відсутності дискримінації та пропорційності стягнень. Водночас існують значні проблеми: обмежений перелік видів дисциплінарних стягнень, недостатня деталізація оціночних понять, що визначають підстави для дисциплінарної відповідальності, а також виклики у забезпеченні довіри до дисциплінарних органів через відсутність прозорості та незалежності в окремих випадках.

Враховуючи зарубіжний досвід, доцільною є подальша гармонізація українського законодавства з міжнародними стандартами: розширення переліку дисциплінарних стягнень, удосконалення процедур розгляду справ, впровадження інструментів спрощеного провадження, забезпечення незалежності дисциплінарних органів та чітке закріплення принципу верховенства права як фундаменту дисциплінарного регулювання. Такі заходи сприятимуть підвищенню ефективності інституту дисциплінарної відповідальності, зміцненню авторитету адвокатури та формуванню високих етичних стандартів у професійній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Основні принципи стосовно ролі юристів, прийняті восьмим Конгресом ООН із запобігання злочинності і поводження з правопорушниками; Гавана, 27 серпня – 7 вересня 1990 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/Basic%20principles%20regarding%20the%20role%20of%20lawyers_07091990.pdf (дата звернення: 01.06.2025).
2. Рекомендація № R (2000) 21 Комітету Міністрів державам-членам про свободу професійної діяльності адвокатів, ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи на 727 засіданні заступників міністрів 25 жовтня 2000 року. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf (дата звернення: 01.06.2025).
3. Бакаянова Н.М. Імплементация міжнародних принципів дисциплінарної процедури щодо адвокатів у законодавство України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. № 1. С. 179–183.
4. Бакаянова Н.М. Стандарти дисциплінарного провадження стосовно адвоката. *Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час: у 2 т.: матеріали Міжнар.наук.-практ. конф.* (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С.В. Ківалова. Одеса: Фенікс, 2025. Т. 1. С. 337–341.
5. Bundesgesetz vom 28. Juni 1990 über das Disziplinarrecht der Rechtsanwälte und Rechtsanwaltsanwärter (Disziplinarstatut für Rechtsanwälte und Rechtsanwaltsanwärter – DSt) sowie über Änderungen der Rechtsanwaltsordnung, der Zivilprozeßordnung und der Strafprozeßordnung: BGBl. Nr. 474/1990. URL: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002940> (дата звернення: 01.06.2025).
6. Кісліцина І.О. Особливості дисциплінарної відповідальності адвоката у Німеччині. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє*: матер. X Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 6 листоп., 2020 р.) / редкол.: Н.М. Бакаянова (голова) та ін. Одеса: Фенікс, 2020. С. 629–631.
7. Comparative analysis of bar associations and law societies in select european jurisdictions. 2017. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/a41ac46d-32a9-5e2c-a43a-2987193a235e/content> (дата звернення: 01.06.2025).
8. Rab S. Regulation of the legal profession in the UK (England and Wales): overview. Practical law. 2021. URL: [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/7-633-7078?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/7-633-7078?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true) (дата звернення: 01.06.2025).
9. Про професію адвоката: Закон Республіки Польщі від 26 травня 1982 р. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/zakonodavstvo-pro-adv-polsha-zvedenyj-pereklad.pdf> (дата звернення: 01.06.2025).
10. Вільчик Т.Б. Дисциплінарна відповідальність адвокатів в країнах ЄС та в Україні. *Форум права*. 2015. № 4. С. 38–44.
11. Веснін С.О. Зарубіжний досвід правового регулювання питань дисциплінарної відповідальності адвоката та деякі напрями його запозичення у законодавство України. *Правова позиція*. 2022. № 2 (35). С. 51–56.
12. Legal Profession Act. URL: <https://www.sile.edu.sg/pdf/Legal%20Profession%20Act.pdf> (дата звернення: 01.06.2025).
13. The Model Rules for Lawyer Disciplinary Enforcement: were adopted by the American Bar Association House of Delegates on August 8, 1989, and were subsequently amended on August 12, 2002. URL: https://www.americanbar.org/groups/professional_responsibility/resources/lawyer_ethics_regulation/model_rules_for_lawyer_disciplinary_enforcement/ (дата звернення: 01.06.2025).
14. Кісліцина І.О. Особливості дисциплінарної відповідальності адвокатів у США. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє*: матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 11 листопада 2022 р.) / редкол.: Н.М. Бакаянова (гол.); НУ «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2022. С. 428–431.